

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

«Արփի լիճ» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի վերջին 9-ը ամսիների կատարված միջոցառումների

«Արփի լիճ» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի աշխատակիցների կողմից իրականացվել են բազում մոնիթորինգային, գիտական և կրթադաստիարակչական աշխատանքներ վերջին ամսիների ընթացքում, որոնք ուղղված են եղել բնական էկոհամակարգի, լանդշաֆտային և կենսաբանական բազմազանության պահպանմանը: Բոլոր աշխատանքները կատարվել են 2024թ-ի տարեկան աշխատանքների ծրագրի համաձայն:

«Արփի լիճ» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի կողմից 2024 թվականի իննը ամիսների հաշվետվություն:

«Արփի լիճ» ազգային պարկի տարածքներում կենսաբազմազանության , կենդանիների իրավիճակի և տարածվածության վերաբերյալ տեղեկատվության ստացման նպատակով անցկացվում են կենդանիների որոշ տեսակների ուսումնասիրություններ : ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում գրանցված կենդանիների առկա կարգավիճակի ուսումնասիրությունների իրազեկման համար «Արփի լիճ» ազգային պարկի տարածքներում տեղադրվել են ֆոտոթակարդներ : Ֆոտոթակարդները ստուգել ենք 1-2 ամիս պարբերականությամբ: Ստացված տվյալների հիման վրա որոշում ենք կենդանիների համար մոտավոր հաշվարկներ , թե ինչ հաճախականությամբ են հանդիպում տվյալ տարածքներում

Թռչունների թվաքանակի և տեսակային կազմի որոշում .

«Արփի լիճ» ազգային պարկի տարածքներում շարունակվում են թռչունների որոշ տեսակների /սև արագիլ , գանգրապետուր հավալուսն, վարդագույն հավալուսնի մոխրագույն կռունկի , կարմիր բադի , մոխրագույն սագի , քարարծիվի , տափաստանային ճուռակի , սովորական հողմավոր բազեի ուսումնասիրությունները : Բների գրանցումներն կատարում ենք շրջայցերի ժամանակ , որի ընթացքում ստուգում ենք հին բները , ինչպես նաև գրանցում ենք նոր հայտնաբերված բները :

Սողունների տեսակների տարածվածությունը «Արփի լիճ» ազգային պարկի տարածքներում

Սողունների ֆաունան «Արփի լիճ» ազգային պարկի տարածքներում բավական բազմազան է : Ուսումնասիրությունները կատարել ենք դիտարկումների մեթոդով , որի ընթացքում արձանագրվել են հիմնական հանդիպող տեսակները սովորական լորտու , ջրային լորտու , դարաևակու իժ , որը ամբողջ Հայաստանում միայն հանդիպում է «Արփի լիճ» ազգային պարկի «Արևելյան» տեղամասում :

Մողեսներից հանդիպել են վալենտինի մողեսն , ճարպիկ մողեսը և հայկական մողեսը :

«Արփի լիճ» ազգային պարկի լճերի և գետերի ձկնատեսակների ուսումնասիրություն

«Արփի լիճ» ազգային պարկի լճերի և գետերի ձկնատեսակների ուսումնասիրություն կատարել են շատ վաղուց , այդ ժամանակահատվածում եղել են 11 տեսակի ձկներ , որոնցից են ծածանը , կառվիլը , կարմրախայտն , որը Կարմիր գրքում գրանցված տեսակ է և հիմնականում հանդիպում է գետերի ջրերում և արգելոցային հատվածում :

- **Հավաքված բուսատեսակների / հերբարիումների / գույքագրում** , տեսակային կազմի որոշում և քարտադարանի ստեղծում , շարունակվում են հերբարիումների գույքագրման աշխատանքները :

Այս ժամանակահատվածում մենք ունեցել ենք ինչպես տեղացի, այնպես էլ օտարերկրացի այցելուներ /ավելի քան 2640 այցելու/, ովքեր շրջել են պարկի «Արևմտյան», «Արդենիս և Ալվար», «Ախուրյանի կիրճ» տեղամասերում: Նրանց ներկայացվել է ազգային պարկի կենսաբազմազանությունն ու զբոսաշրջային հնարավորությունները նաև զբոսաշրջիկները տվել են իրենց հուզող հարցերը ազգային պարկի հետ կապված , որոնց տրվել է պատճաշ պատասխաններ, այսպիսով նրանք գրի են առել իրենց կարծիքները, կարծիքների գրքում: Իրականացվել է նաև զբոսաշրջիկներին ամենագնացով շրջայցերի տեղափոխման աշխատանքներ:

Իրականացվել է Արփի լճի և Արդենիս լճակի սառցաշերտի մոնիթորինգ, սառույցի միջին հաստությունը կազմել է փետրվար ամսին 42 սանտիմետր, իսկ մարտին՝ 13 սմ:

Կատարվել է թռչունների և կենդանիների մշտադիտարկման աշխատանքներ, որի արդյունքում տեղամասերում գիտության և զբոսաշրջության աշխատակիցները ֆիքսել են 34 հատ սովորական հողմավար բազե /Falco tinnunculus/, 97 հատ կոնչան բադ /Anas platyrhynchos/, 44 հատ մոխրագույն կոունկ /Grus grus/, հայկական որոր /Larus armenicus/ 750 հատ, կարմիր բադ / Tadoma ferruginea/ 17 հատ , սև արագիլ /Ciconia nigra / 4 հատ , գանգրափետուր հավալուսն/ Pelecanus/ - 61 հատ , 35 հատ աղվես /Vulpes vulpes/, գայլ / Canis / 7 հատ , ջրասամույր /Lutra lutra/ 3 հատ , մեծ ձկնկուլ/Phalacrocorax carbo/ 27 հատ , նապաստակ /Lepus/ - 6 հատ , կաքավ / Partridge/ 17 հատ ,խայտաքիս /Vormela peregusna/ -3 հատ :Մշտադիտարկման արդյունքում կարողացել ենք հավաքել իրեղեն ապացույցներ ,

նկարների տեսքով , որ կենդանական աշխարհը գտնվում է իր բնականոն կյանքի շղթայի մեջ, և այս շղթան խաթարող չկա:

Կազմվել է ագրոտուրիզմի ծրագիր, որի հիմնական կետերից են մեղվաընտանիքների ձեռքբերումն ու մեղվաբուծության զարգացումը, թեյաբույսերի հավաքումը, մշակումը, չորացումն ու վաճառքը, ջերմոցային տնտեսության զարգացումը, որոնց աշխատանքներին կներգրավվեն նաև ազգային պարկ այցելած զբոսաշրջիկները: Ագրոտուրիզմի ծրագրի նպատակն է զարկ տալ, էկոտուրիզմի զարգացմանը , տարածաշրջանում և տարածաշրջանից դուրս , որը իր հերթին զարկ կտա զբոսաշրջության զարգացմանը Հայաստանում և օգուտ կբերի տնտեսությանը:

Իրականացվել է կրթադաստիարակչական աշխատանքներ Շիրակի մարզի թվով 13 դպրոցների աշակերտների հետ / Բերդաշենի միջնակարգ դպրոց, «Արթիկի թիվ 1 հիմնական դպրոց » ՊՈԱԿ-ի , «Արթիկի թիվ 2 հիմնական դպրոց » ՊՈԱԿ-ի , «Արթիկի թիվ 3 ավագ դպրոց » ՊՈԱԿ-ի , «Գետքի միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի Եղնաջուր համայնքում գործող « Վերադարձ դեպի բնություն » ճամբարի 1-ին հերթափոխի երեխաների հետ և « Գետքի միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի սաների հետ: Հանդիպումների ընթացքում աշակերտներին ներկայացվել է ազգային պարկի դերի ու կարևորության մասին: Կրթադաստիարակչական աշխատանքներ շատ կարևոր դեր են տանում ապագա սերունդերին կրթելու և նոր գաղափարներ ստանլու մեջ: Երեխաները սովորում են պահպանության և պաշտպանության գաղափարը , ունեցածը պահելը և պահպանելը:

Հյուրընկալել ենք «Հայկական Կարիտաս» բարեսիրական հասարակական կազմակերպության երեխաներին, որոնց հետ անցկացվել է էքսկուրսիա պարկի տարածքով:

« Համայնքների հզորացման ուղղված կայուն կլիմայական դիմակայությունը բնապահպանական , սոցիալական և կառավարման պրակտիկաների միջոցով » ծրագրի շրջանակներում իրականացվել է միջոցառում էկոթոնի ,Ֆրիդրիխ Էբերտ հիմնադրամի և ՊՈԱԿ-ի մասնակցությամբ :Այս միջոցառումը գրեթե բոլոր մասնակիցների համար բացայատեց Արփին նոր գույների մեջ , եղան բազում առաջարկներ զբոսաշրջության զարգացման համար , որոնք մոտ ապագայում կյանքի կկոչվեն:

Հանդիպումներ ենք ունեցել թվով 5 տուրիստական կազմակերպությունների հետ, ներկայացրել ենք ազգային պարկի զբոսաշրջային ներուժը:Հանդիպման նպատակն էր «Արփի լիճ» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ը դարձնել զբոսաշրջային դեստինացիա նաև արտագնա զբոսաշրջիկների համար:

Սիրողական ձկնորսությամբ զբաղվողների հետ տարվել են բացատրական աշխատանքներ՝ անվտանգության կանոնները և պարկի ռեժիմը պահպանելու վերաբերյալ:

Ազգային պարկի տարածքում ՊՈԱԿ-ի աջակցությամբ և ձկնորսների նախաձեռնությամբ կազմակերպվել է սիրողական ձկնորսության մրցույթ:

Իրականացվել անտառային մոնիթորինգներ , որի ընթացքում որևէ սպորիինի ծառահատումներ և այլ խախտումներ, հիվանդություններ չեն արձանագրվել :
Մոնիթորինգի ընթացքում նկատվել են մոտ 150 / մեկ հարյուր հիսուն / քամատապալ և ձյունակոտոր ծառեր :

ՊՈԱԿ-ի աշխատակիցները «Ախուրյանի կիրճ» և «Արևմտյան տեղամասի» անտառներում սեպտեմբերի 3-ից մինչև սեպտեմբերի 23-ը անցկացրել են մոնիթորինգ :

Իրականացվել է մաքրության աշխատանքներ՝ աղբահանություն, ինչպես ազգային պարկի ողջ տարածքում, այնպես էլ Ղազանչիի այցելուների կենտրոնի շենքում և շենքի հարակից տարածքներում :

Պասիվ արևային ջերմոցում իրականացվել է մաքրման աշխատանքներ, կատարվել է հողաշերտի թարմացում և փխրեցում 140քառ.մ:Ջերմոցում իրականացվել է սաճիլների տնկում 530 հատ , որից ` 300 հատ պոմիդոր, 150 հատ վարունգ, 80 հատ պղպեղ: Կատարվել է ջերմոցային տնտեսության հովացման համակարգի վերանորոգման աշխատանքներ թվով 2 հատ նաև կատարվել է ջերմոցային տնտեսության մշակման աշխատանքներ:

Խոտհունձի մեկնարկի հետ կապված ոչ աշխատանքային օրերին աշխատակիցների կողմից իրականացվել է հերթապահություն « Արդենիս Ալվար » և «Արևմտյան» տեղամասերում,որը կարևոր դեր է խաղացել տարածքի պահպանման գործում:Իրականացվել է դեպի ազգային պարկի տեղամասեր տանող ճանապարհների հարթեցման աշխատանքներ մոտ 5 կմ :Ոչ աշխատանքային ժամերին և ոչ աշխատանքային օրերին իրականացվել է շուրջօրյա մուտքի –ելքի հաշվառման աշխատանքներ վարչական շենքի և ՊՈԱԿ-ի տարածքում , ինչպես նաև տարածքի պահպանություն

Իրականացվել է թռչունների և կենդանիների կադաստրի վարում:

Հովիվների հետ տարվել է բացատրական աշխատանքներ, անասունները պարկի անտառների սահմաններին չմոտեցնելու վերաբերյալ:

Հակահրդեհային միջոցառումների շրջանակում պարկի արգելոցային գոտի մուտք գործելու համար անցագրերի ձեռք բերման գործընթաց է իրականացվել / թվով 118 անցագիր: Կնքվել է հողամասերից օգտվելու պայմանագրեր թվով 80 հատ , որից 67 հատ խոտհարքի , 13 հատ արոտավայրի պայմանագրեր ընդհանուր 1690.8 հա հողատարածք:

Իրականացվել է տեսանկարահանման համակարգերի տեխսպասարկման աշխատանքներ / թվով 14 տեսանկարահանման սարք:

Գիտության բաժնի աշխատակիցները մասնակցել են «Արգելոցապարկային համալիր» ՊՈԱԿ-ի «Զրվեժ» անտառպարկում կայացած հանրային թեմատիկ միջոցառմանը , որի ընթացքում ներկայացվել է մեր ազգային պակի դերի կարևորության մասին , ինչպես նաև ցուցադրվել է հավաքած խոտաբույսերի տեսակները :

Երևանում մասնակցել են «Բնապահպանական ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» պետական հիմնարկ «Վաղ գործողությունների աջակցություն «Կենսաբազմազանության պահպանման գլոբալ շրջանակի» համատեքստում» դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակում նախատեսված աշխատաժողովին :

**ԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ «ԱՐՓԻ ԼԻՃ » ԱԶԳԱՅԻՆ
ՊԱՐԿ » ՊՈԱԿ
ՋՐԱՇՈՒՇԱՆ**

Ջրաշուշանը գտնվում է «Արփի լիճ » ազգային պարկ » ՊՈԱԿ-ի Արդենիս –Ալվար տեղամասի արգելոցային հատվածում , այս հատվածում բացի ջրաշուշաններից մենք ունենք հարուստ բուսածածկ :2024 թվականի ընթացքում «Արփի լիճ » ազգային պարկ » ՊՈԱԿ-ի գիտության բաժնի աշխատակիցների կողմից կատարվել է ջրաշուշանների ուսումնասիրություններ , որի ընթացքում պարզ է դարձել , որ համեմատած նախորդ տարիների՝ 2022 -2023թթ եղած քանակությունը կրկնապատկվել է: Դրան նպաստել է ջրի հունի բարձրանալը , որի ընթացքում ջրաշուշանների համար ստեղծվել է ավելի բարենպաստ պայմաններ: Ջրի մակարդակի բարձրացմանը նպաստել է ինչպես կառուցված պատվարները , այնպես էլ հորդառատ անձրևները և ձյան հաստ շերտը :

ԳԱՆԳՐԱՓԵՏՈՒՐ ՀԱՎԱԼՈՒՄՆ / *Pelecanus crispus* /

«Արփի լիճ » ազգային պարկ » ՊՈԱԿ-ի գիտության բաժնի աշխատակիցների կողմից 2024 թվականի ընթացքում կատարվել է նաև թռչունների ուսումնասիրություններ : Կատարվել է Գանգրափետուր հավալուսնի / *Pelecanus crispus* / ուսումնասիրություն , որի ընթացքում համեմատական ցոցանիշներից ելնելով նախորդ տարիների համեմատ 2022թ – 540 հատ , 2023թ- 410 հատ , 2024թ-610 հատ , այս տարի քանակական ցուցանիշը ավելացել է , դրան նպաստել են Արփի լճիջրի մակարդակի բարձրանալը : Ջրի մակարդակի բարձրացման արդյունքում կերամիավորն ավելացել

է , կղզիները լիովին մնացել են ջրի մեջ և չեն վերածվել թերակղզիների , ինչի հետևանքով արգելափակվել է գիշատիչների մուտքը դեպի կղզիներ և պահպանվել են կղզիներում բնակվող թռչնատեսակների բներն ու ծագերը : Բացի այդ 2024 թվականի կլիմայական պայմանները ` հաստ ձյան շերտը և հորդառատ անձրևները նպաստեցին ջրի մակարդակի բարձրացմանը ու դրա արդյունքում ձկնատեսակներն ավելի են շատացել , որոնք էլ հանդիսանում են Գանգափետուր հավալուսների / *Pelecanus crispus* / հիմնական կերիչ աղբյուրը :

Ինչպես նաև , սրանց հետ մեկտեղ «Արփի լիճ » ազգային պարկ » ՊՈԱԿ-ի և էկոպարեկային ծառայության աշխատակիցները բարեխղճորեն կատարում են իրենց պարտականությունները , մեր ազգային պարկի թռչնատեսակների և կենդանիների պահպանությունը իրականացնելու համար :

